

Медицина Стародавнього світу

ПЕРІОДИЗАЦІЯ

1. Медицина первісних часів.

- Період орієнтовно від 4-3 млн. до V тис. до н. е.

2. Медицина Стародавнього світу (античні часи).

- Період від V тис. до н. е. до V ст. н. е., коли з'являється перший класовий лад – рабовласництво.

3. Медицина доби Середньовіччя (V-XV ст.).

4. Медицина XVII сторіччя (епоха Відродження).

5. Медицина XXVIII-XIX сторіччя.

6. Медицина XX сторіччя.

МЕДИЦИНА ПЕРВІСНИХ ЧАСІВ

- Самолікування
- Релігійні вірування:
- **ТОТЕМІЗМ**-віра людини в існування зв'язку між людиною і твариною або рослиною
- **АНЕМІЗМ**-віра в наявність духів і душі
- **МАГІЯ**-віра у можливість впливати на природу та на людину
- Трепанація черепа
- Операція кесаревого розтину при затяжних пологах

Класове розшарування людства та виникнення рабовласництва:

- У Стародавньому Єгипті – V-IV тис. до н.е.
- В Месопотамії – IV тис. до н.е.
- В Стародавньому Шумері – кінець IV тис. до н.е.
- У Вавілоні та Ассирії – III-II тис. до н.е.
- У Південній Азії та Індостані – III тис. до н.е.
- У Китаї – II тис. до н.е.
- У Європі та Стародавній Америці – I тис. до н.е.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

- Найбільш раніше інших місць відбувся перехід від **первісно-общинного** ладу до **рабовласницького**.
- Жреці були впливовою кастою. Їх сила ґрунтувалась на економічній потужності храмів. Цей період в історії медицини називається **ХРАМОВОЮ МЕДИЦИНОЮ**.
- Виникли перші зародки наукових знань про природу.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

- Винахід **письменості** (з IV тис. до н.е.) і створення перших текстів медичного змісту (з кінця III тис. до н.е.).
- Два напрямки лікування: **емпіричний**, який базувався на практичному досвіді народу і **культовий** (теургічний), який базується на релігійних віруваннях.
- Розвиток уявлень про походження захворювань (пов'язаних з природою, з нормами поведінки, релігійно-містичні).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

- Підготовка лікарів (сімейна традиція, навчання в загальних школах при храмах).
- Створення найдревніших санітарно-гігієнічних споруд, розвиток гігієнічних навичок і традицій.
- Формування основ лікарської етики.

Культура Стародавнього світу

Культура Стародавнього Єгипту.

- Були створені унікальні пам'ятники культури – гробниці фараонів Хеопса, Хефрена , сфінкси фараона Хефрена.
- Обожнювали природу і земну владу.
- Розквітла архітектура храмів.
- Значні досягнення стародавніх єгиптян у галузі фізики, хімії, медицини (хірургії).
- Передбачали затемнення Сонця.

Культура Стародавньої Індії

- З'являється своєрідна система індуїзму.
- Поділ суспільства на касты.
- Характерною рисою староіндійської культури є її сексуальних зміст, статевая символіка, відтворення в художніх образах.

Культура Стародавнього світу

Культура Китаю

- Батьківщина таких винаходів, як компас (III ст. до н.е.), спідометр (III ст. до н.е.), сейсмограф (II ст. н.е.), порох (X ст. н.е.), книгодрукування (VI - VIII ст.), фарфор (III – V ст.).
- Вирахувати дату затемнення Сонця, склали один із перших каталогів зірок, вели спостереження за плямами на Сонці.
- Вперше було написано “Фармакологію” (Бень цао).
- Вперше стали проводити хірургічні операції із застосуванням наркотичного засобу.
- Описали і застосували метод лікування голковколанням, припеченням, масажем.

Антична культура

- **Сформувалася могутня духовна культура.**
- **У Стародавній Греції вперше виникла нова галузь знань – історія.**
- **Закладені основи геометрії та механіки.**

Медики Стародавнього Риму

Асклепіад (124—56 рр. до н. е.)

- Тіло людини складається з атомів, між якими є пори, канали.
- Надавав особливого значення "невидимому диханню" шкіри, яке потрібно всіляко підтримувати частими купаннями, вологими розтираннями, фізичними вправами.
- Процес лікування «безпечний, швидкий і приємний (tuto, cito et jucundo curare)».
- Головного значення надавав чистоті тіла, прогулянкам на свіжому повітрі їзді на конях, веслуванню та різним гімнастичним вправам.

Авл Корнелій Цельс (близько 30 р. до н.е. – 45 р.н.е.)

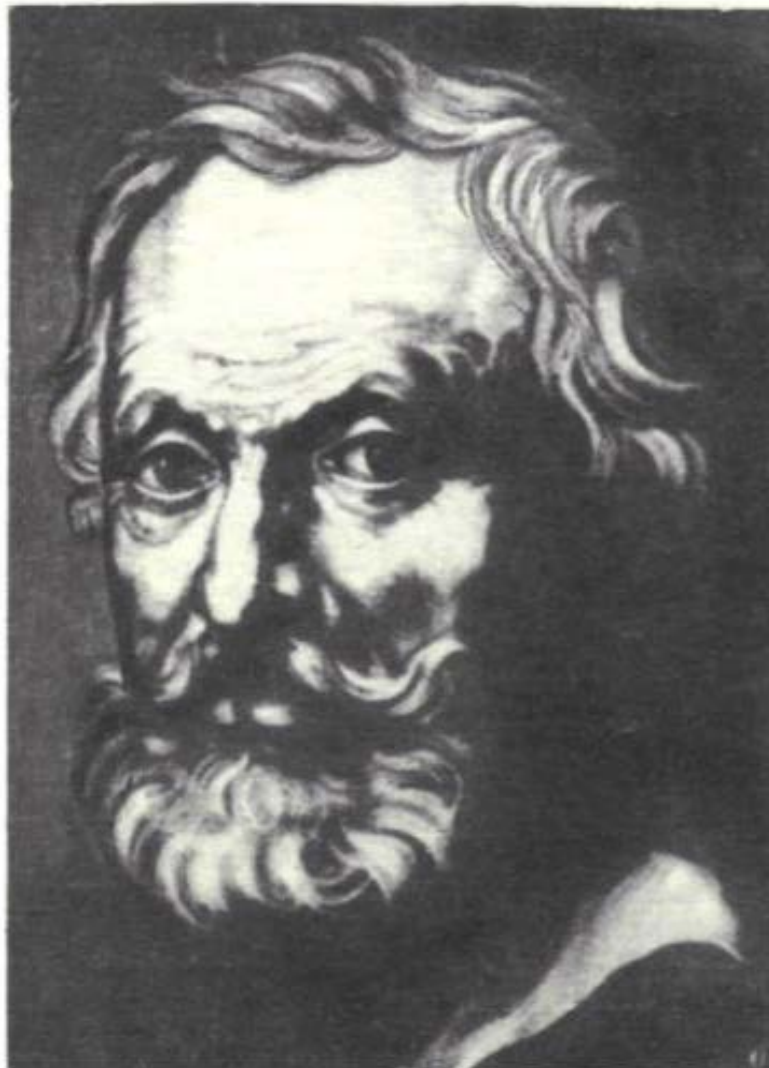
- Створив лікувальний посібник для рабовласників, скориставшись яким вони могли зберегти рабів.
- Написав трактат "Про медицину".
- Підкреслював важливість раціонального підходу до питань симптоматики, діагностики, лікування і прогнозу хвороби.
- Праці про гігієну і дієтику.
- Описав кровопускання, банки, розтирання, дієтичне харчування.
- Описав операцію катаракти, ампутації, перев'язування судин лігатурами, опис гриж.
- Вважав, що всі хвороби від бога, а медицина сама по собі.

Клавдій Гален

(галенізм)

- Згідно теоретичним уявленням Галена основу людського організму складає душа, яка є частиною всесвітньої душі - пневми. Ця пневма з повітрям поступає у легені, далі до серця, звідки розноситься по тілу артеріями. Кров утворюється в печінці.
- Зробив багато відкриттів з анатомії

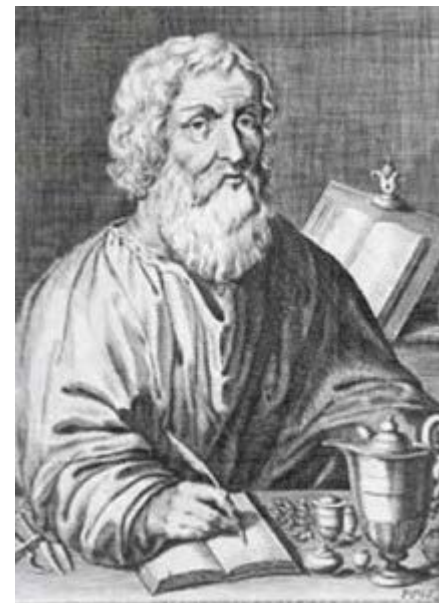
Гален. Рисунок Рубенса.
Відень. Національна бібліотека

Найвидатніший лікар Стародавньої Греції - Гіппократ (460- 377 р. до н.е.)

Збірник медичних праць «Кодекс Гіппократа»:

- уважне обстеження хворого;
- кожен організм має свої особливості;
- лікувати необхідно не хворобу, а хворого;
- велике значення мають цілющі сили природи і здатність людини до самозцілення;
- залежність здоров'я людини від гармонійного поєднання в його організмі чотирьох рідин – крові, слизу, жовчі і чорної жовчі, а також кількості «природженої теплоти», яка підтримується особливою речовиною - пневмой, циркулюючої в судинах людини; дієта, режим і гімнастика відіграють важливу роль в профілактиці хвороб.

Асклепій (Эскулап)

в Грецькій міфології бог медицини і лікування.

Асклепія зображували з великою посохом, обвитим змією

Асклепій і донька його Гігієя (богиня здоров'я)

Панакея — покровительниця медикаментозного лікування

МЕДИЦИНА СТАРОДАВНЬОГО ЕГИПТУ

- охоплює часовий простір з V по II тисячоліття до нашої ери;
- джерелами для вивчення медицини стародавніх єгиптян є археологічні матеріали (рештки людей і тварин, мумії), гробниці фараонів, письмові пам'ятки - папіруси (Кахунський, Сміта, Єберса та ін.), архітектурні пам'ятки з численними підписами та ієрогліфами на них.

БОГИ МЕДИЦИНИ

- **Анубіс**, якого відтворювали як людину з головою шакала.
- Засновником медицини був відомий **Імхотеп**, що жив в період Давнього царства. Наступні покоління обожнювали його і вважали головним над лікарями.

ПРИНЦИПИ ЛІКУВАННЯ

- Бальзамування тіл фараонів супроводжувалось розтинами трупів, тому єгипетські лікарі мали певні анатомічні уявлення. Вони ж розвинули теорію медицини.
- Вважали, що артеріями розноситься пневма, в легенях і в серці вона вступає в обмін з кров'ю, а далі кров венами розноситься по всьому організму.
- Від співвідношення пневми и крові залежить здоров'я і нездоров'я людини.

МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ

- Відновлення співвідношення пневми и крові.
- Очищення організму від шлаків.
- Основою терапії стародавніх лікарів-єгиптян були блювотні, послаблюючі, сечогінні, потогінні засоби.
- Хірургічні методи лікування вивихів та переломів (ланцети, пінцети, катетери для спускання сечі, маткові дзеркала, набори інструментів для припікання).
- Вже на стародавніх муміях знайдено скріплення рухливих зубів з сусідніми здоровими золотою стяжкою.

*Стародавні єгипетські хірургічні
інструменти. З колекції Т. Мейер-Штейнега*

ФАРМАЦІЯ

- “Фармакі” – дарування безпеки або зцілення.
- Ліки рослинного походження: мак, смола, бальзами, касторова олія, пальмова олія, ладан, пивні дріжджі, пшеничне борошно, фініковий мед.
- Ліки тваринного походження: волосся, жовч, жир, зуби, молоко корови і ослиці, кисле молоко, сеча, печінка, а також молоко жінки (особливо після народження сина).
- Лікарські форми: мазі, пластирі, примочки, припарки, відвари, пігулки (з медом – жінкам), без меду - чоловікам.

МЕДИЦИНА ВАВІЛОНІЇ, АССІРІЇ ТА ІНДІЇ

Джерела вивчення історії медицини Вавілонії та Ассірії

- Камінна плита часів царя Хаммурапі (1792-1750 рр. до н.е.), на якій були записані 282 закони.
- В Ніневії знайдена бібліотека царя Ашшурбаніпала (669-663 рр. до н.е.), яка складається із глиняних табличок, на яких клинописсю відображене життя ассирійського царства. Серед табличок - біля тисячі з медичного спрямування.

Джерела вивчення індійської медицини

**письмові пам'ятки -
Аюрведи (наука життя) і
закони Ману.**

*Глиняна табличка з текстом медичного характеру
про лікування розладів шлунка. VII ст. до н. е.*

Джерела вивчення медицини

<u>Медицина</u> <u>Китаю</u>	<u>Медицина</u> <u>Ірану</u>	<u>Медицина</u> <u>Риму</u>
•Трактат “Хуанді Ней-цзин” (Канон медицини Жовтого Предка). •перший медичний кодекс “Нуці-кінг” датований 2657 р. до н.е.	•Канон Зенд-Авести («Живе слово») – збірка народного епосу релігійного і побутового змісту, яка складалася протягом тисячоліть до н. е.	•Юридичні закони та праці Марка Порція Катона. •Твір “Про природу речей”.

Теоретичні уявлення медиків

<u>ВАВІЛОН, АССІРІЯ</u>	<u>СТАРОДАВНЯ ІНДІЯ</u>	<u>СТАРОДАВНІЙ КИТАЙ</u>	<u>СТАРОДАВНЯ ГРЕЦІЯ</u>	<u>СТАРОДАВНІЙ РИМ</u>
•людина створена із землі, Бог вдихнув у неї душу - пневму. •Хвороба - покарання за гріхи, обумовлен а проникненн ям у тіло злих духів.	•тіло людини складається з жовчі, слизу і повітря, а також з п"яти космічних елементів: землі, води, вогню, повітря, ефіру. •утворюються сім органічних продуктів - хілус, кров, м'ясо, жирова клітковина, кістки, мозок, сім"я.	•Організм людини складається з п"ятьох елементів: вогню, землі, води, дерева, металу. •Співвідношен ня двох сутностей: «Янь» чол. та «Інь» жін. •Перевага «Янь» - збудження, «Інь» - пригнічення.	•Люба хвороба - наслідок боротьби між оздоровчими силами організму та шкідливими природними причинами - розміщенням ґрунтових вод, станом повітря, кліматом, харчуванням, способом життя. Головне - підвищити оздоровчі властивості організму.	•<u>Різнобічні погляди:</u> •організм складається з атомів, які потрапляють з повітря та їжі (Епікур, Асклепіад); •основа життя організму - душа, частка всесвітньої душі – пневми. Кров утворюється в печінці (Гален).

ПРИНЦИПИ ЛІКУВАННЯ

ВАВІЛОН, АССІРІЯ

- Виганяли злих духів речовинами, що викликали огиду (протів них на смак), заклинання, спалювання фігур демонів;
- Відвари з рослин;
- Хірурги розтинали гнояки, лікували переломи, вивихи, робили ампутації.

СТАРОДАВНЯ ІНДІЯ

- Ліки призначаються у “критичні дні” (коли порушувалась взаємодія соків) – блювотні, проносні, кровопускання;
- Рослинні ліки (лотос);
- Мінерали (руть, золото, срібло, мідь, залізо, свинець, цинк)
- Зміцнювальні.

СТАРОДАВНІ Й КИТАЙ

- Опитування хворого (анамнез);
- Дослідження загального вигляду тіла;
- Протилежне лікувати протилежним;
- Рослинні ліки (корінь женьшеню – омоложує і зміцнює);
- Тваринного походження (рого оленів, мускус).

СТАРОДАВНЯ ГРЕЦІЯ

- Підвищити цілющі сили організму;
- Протилежне лікувати протилежним;
- Не зашкодити хворому;
- Гігієнічні заходи;
- Культивував дух мудреця в тілі атлета;
- Описані – плеврит, пневмонія, гепатит, нефрит.

СТАРОДАВНІ Й РИМ

- Чистота тіла, прогулянки на свіжому повітрі їзда на конях, веслування, гімнастика;
- Лікування «безпечне, швидке, приємне»
- (Асклепід);
- Безглуздя застосовувати ліки (Цельс);
- Порошки, пігулки, мазі, пластирі, настойки (Гален).

Теоретичні уявлення медиків

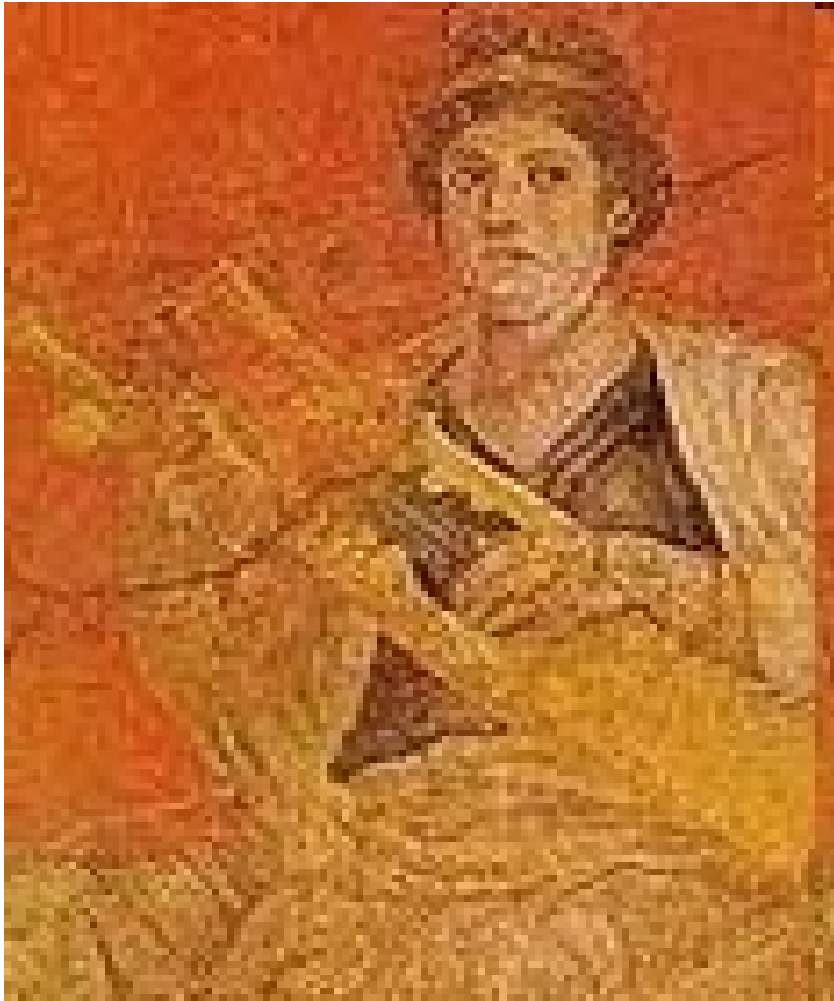
СТАРОДАВНЯ АМЕРИКА

- У ацтеків ритуальне жертвоприношення – вскривали грудну клітку, витягали серце;
- у інків – муміфікація померлих правителів і вельмож;
- застосування кровопускань і промивання шлунка місцевими послаблюючими та блювотними засобами, вигнання глистів і очищення дістою, лікування ран і зміцнення ясен;
- приймання пологів і лікування жіночих хвороб;
- лікували рани та переломи, застосовуючи "шини" з пір'я великих птахів; здійснювали ампутації верхніх та нижніх кінцівок, робили трепанації черепів.

СТАРОДАВНІЙ ІРАН

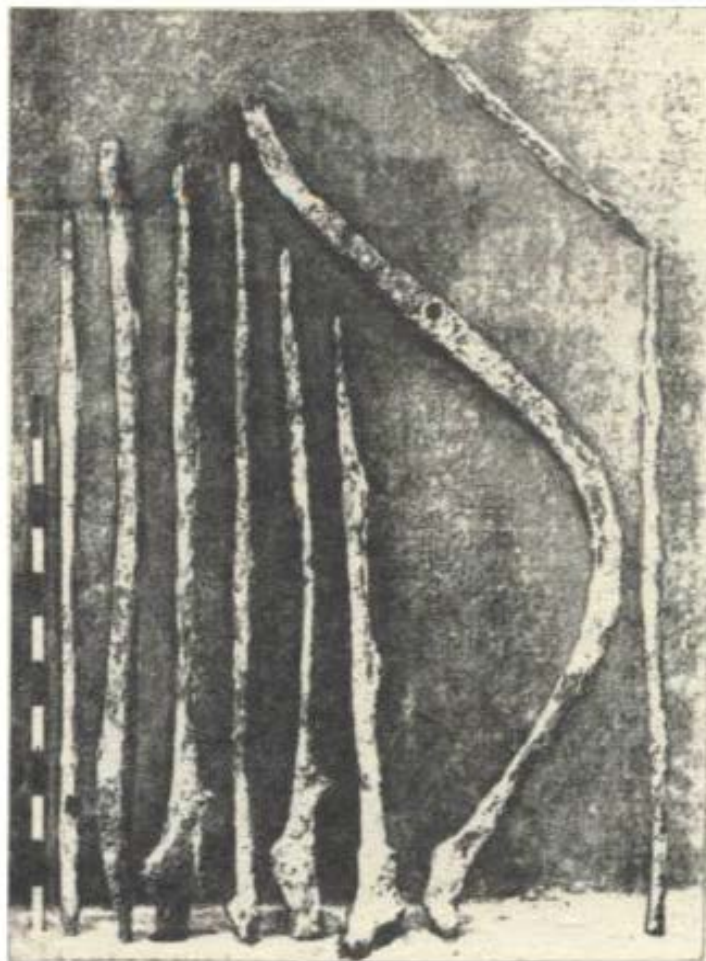
- Існування людського організму, залежить від чотирьох стихій - сонця, землі, води, повітря та чотирьох рідин - яскраво-червоної, чорної, білої крові та жовчі;
- центром розподілення тепла в організмі вважали шлунок, центром пристрастей – печінку;
- особливу увагу приділяли розпізнавальним симптомам;
- лікар мав три основних засоби: слово, рослини (ліки) і ніж;
- право називатися хірургом лікар здобував лише в тому разі, якщо успішно зробив не менш ніж три операції;
- вміли зміїною отрутою імунізувати проти укусів змії.

ГЕРОФІЛ КОРНЕЛІЙ

А В Л Ц Е Л Ь С

*Стародавні хірургічні інструменти,
що були знайдені під час археологічних розкопок в м. Таксила*

Рінопластика

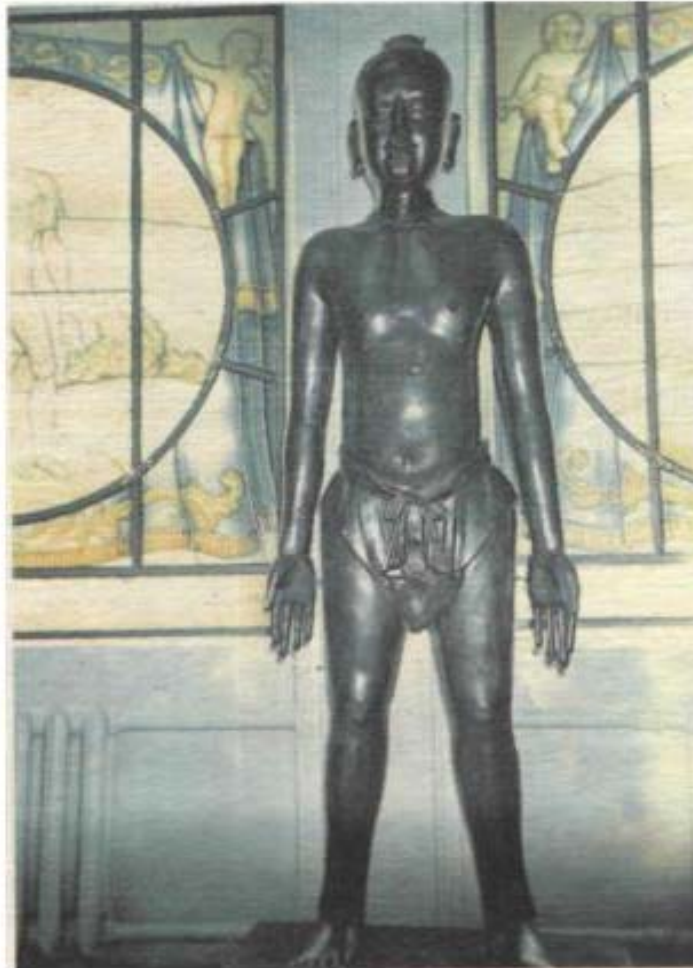
Схема каналу нирки з точками традиційного голковколювання. Період династії Мін (XIV-XVII ст.)

*Ілюстрація «індійського методу» — операції з приводу
видалення катаракти*

Пуста бронзова фігура людини з каналами для засвоєння практичних навиків у голковколюванні. XIV ст., Рига. Музей історії медицини імені П. Я. Страдіня

Сучасні китайські ігли: шість ниткоподібних для
заглиблення в тканини і одна тригранна для пункції
вен

Процедура припикання

Сучасні сигари для припикання

Медичні емблеми

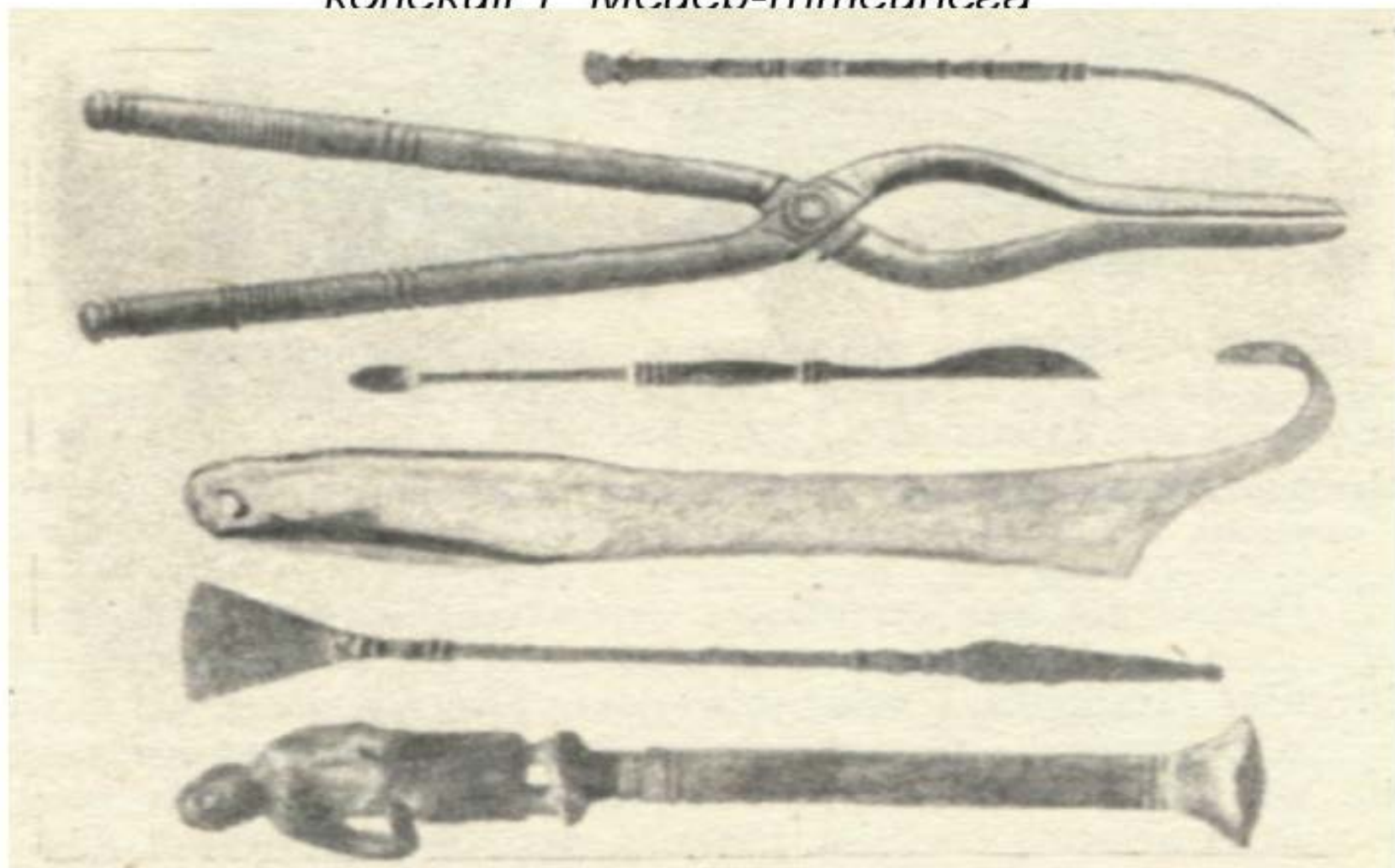

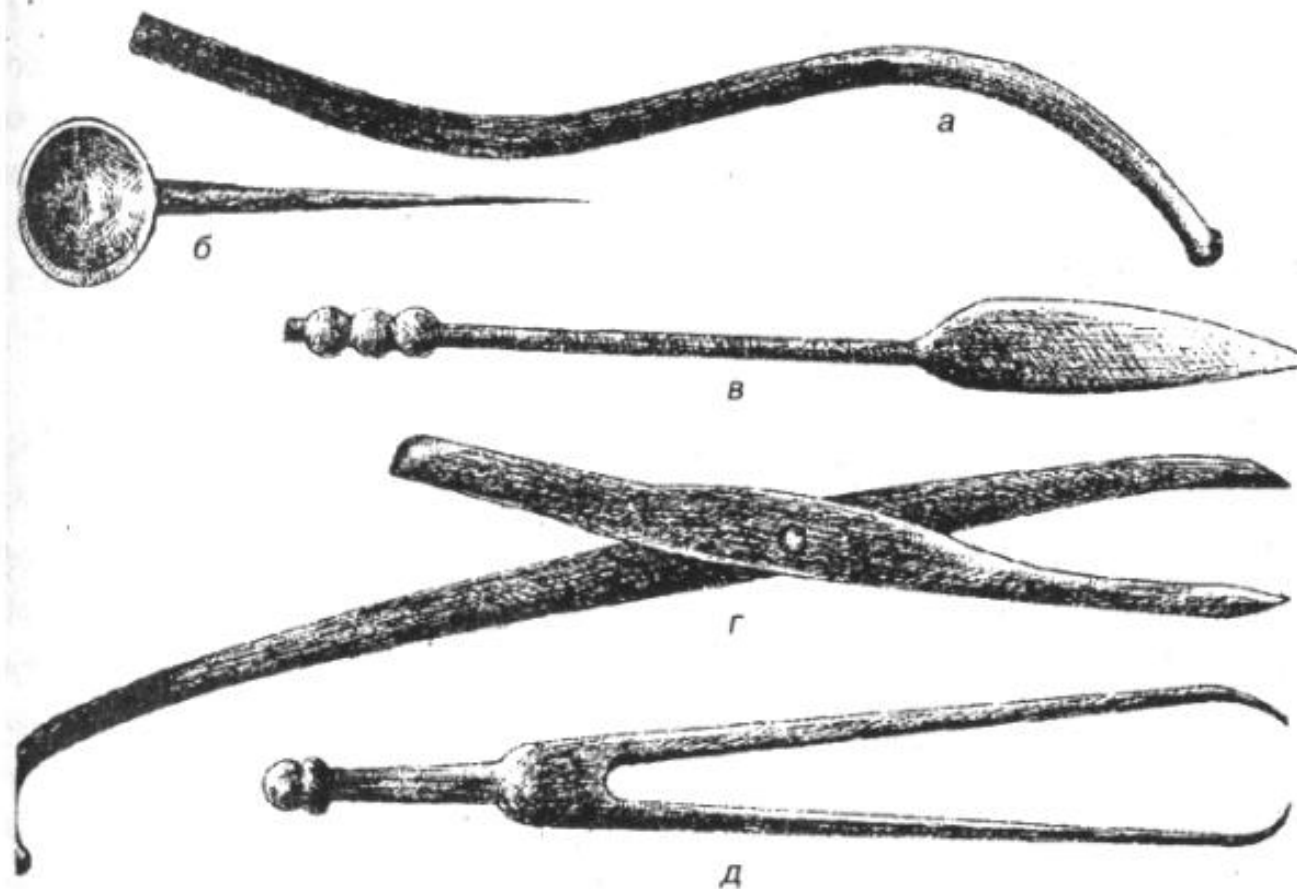
XVI ст.

XIX ст.

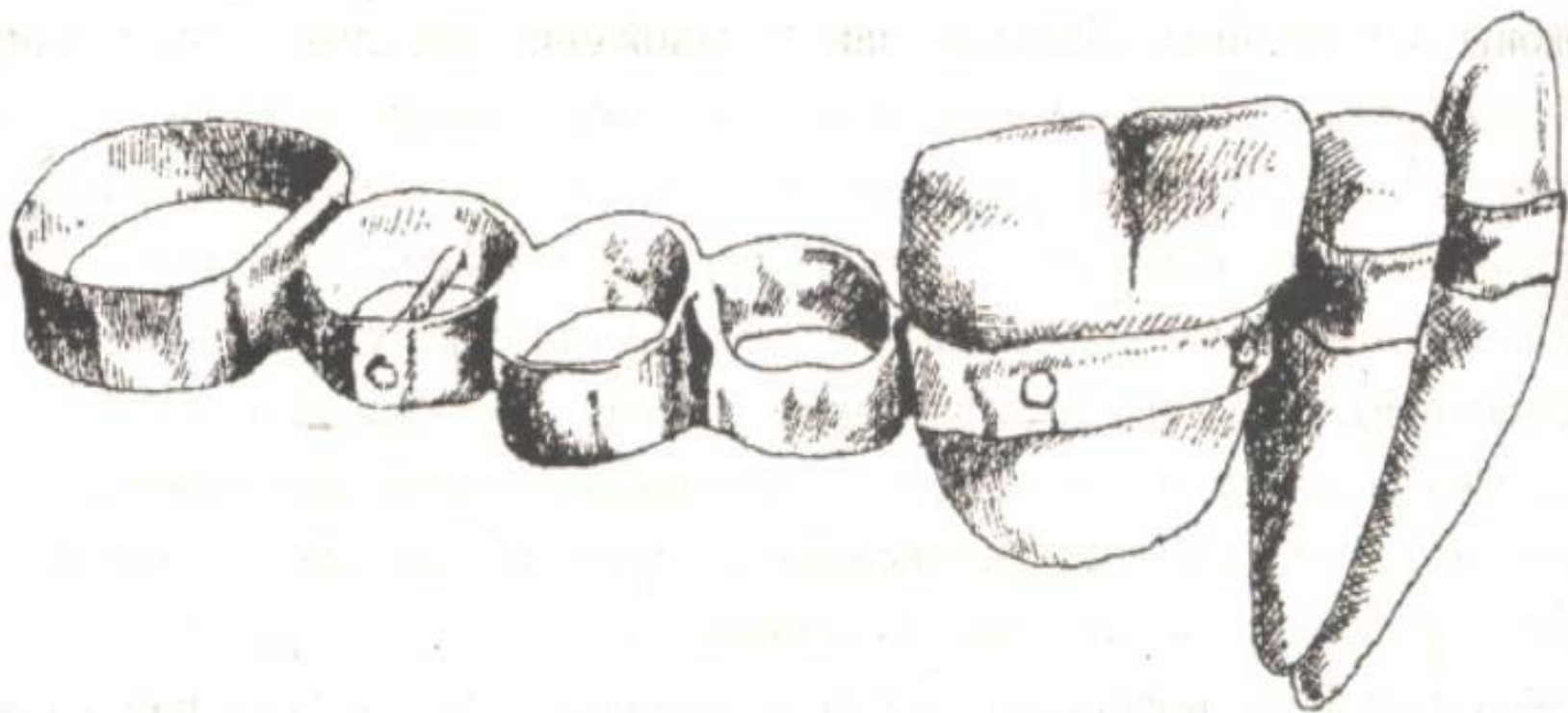
*Медичні інструменти елліністичного періоду, з
колекції Т. Мейер-Штейнега*

інструменти хірурга косської школи:

*а - катетер; б — ложка; в — скальпель; г — кісткові щипці;
д — пінцет*

Зубний протез етруссков. VII-VI ст. до н.е.

Дякую за увагу !

